

BIJLAGE 4

Voortoets EKZ 2007

Altenburg & Wymenga ECOLOGISCH ONDERZOEK

A&W-rapport 936

VOORTOETS RECREATIEGEBIED ENKHUIZER ZAND IN HET KADER VAN DE NATUURBESCHERMINGSWET

E. van der Heijden
M. Groeneweg

ISO 9001

Accredited by RvA

Projectnummer	Projectleider	Status
1008ENK	E. van der Heijden	Eindrapport
Autorisatie	Paraaf	Datum
Goedgekeurd	R. Strijksstra 	3 mei 2007

HEIJDEN, E. VAN DER, GROENEWEG, M. 2007.

Voortoets recreatiegebied Enkhuizer Zand in het kader van de
Natuurbeschermingswet. A&W-rapport 936 Altenburg &
Wymenga ecologisch onderzoek bv, Veenwouden.

OPDRACHTGEVER

Buro Vijn
Postbus 81, 9062 ZJ Oenkerk
Telefoon (058) 256 25 25

FOTO VOORPLAAT

Zilveren maan, Trijehûs, Kemphanen, Ringslang:
Benny Klazenga, Katlijk

UITVOERDER

Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv
Postbus 32, 9269 ZR Veenwouden
Telefoon (0511) 47 47 64, Fax (0511) 47 27 40
E-mail: info@altwym.nl
Web: www.altwym.nl

INHOUD

1. INLEIDING	1
2. NATUURBESCHERMINGSWET	3
3. VOORGENOMEN PLANNEN	7
3.1. Huidige situatie	7
3.2. Inrichtingsplannen	7
4. BESCHERMDE GEBIEDEN	9
4.1. Inleiding	9
4.2. Het plangebied en de Natuurbeschermingswet	9
4.3. Natura 2000-Habitatrichtlijn	9
4.4. Natura 2000-Vogelrichtlijn	10
5. EFFECTEN & BEOORDELING	15
5.1. Inleiding	15
5.2. Habitatverlies	15
5.3. Kwalitatieve effecten	15
5.4. Ruimtelijke samenhang	16
5.5. Beoordeling in het licht van de Natuurbeschermingswet	16
6. CONCLUSIES	18
LITERATUUR	19

1. INLEIDING

De gemeente Enkhuizen bereidt de gedeeltelijke herinrichting voor van het recreatiegebied Enkhuizer Zand, gelegen tussen Enkhuizen en het IJsselmeer. Buro Vijn begeleidt de gemeente bij de ruimtelijke ordening in alle aspecten. In dit kader heeft Buro Vijn voor de gemeente Enkhuizen aan A&W opdracht gegeven een ecologische beoordeling uit te voeren, met als doel de plannen te toetsen aan de Natuurbeschermingswet.

Deze rapportage start met een beknopt overzicht van Natuurbeschermingswet voor zover die relevant is bij de plannen. Vervolgens worden de huidige situatie en de beoogde inrichtingsplannen beschreven. Daarna volgt het onderzoek dat voor de voortoets nodig is. Het onderzoek beantwoordt de volgende vragen, die in het kader van de Natuurbeschermingswet van belang zijn:

- Komen in het plangebied of nabije omgeving beschermde gebieden voor?
- Zo ja, is er kans dat de plannen (significant) negatieve effecten op deze gebieden hebben.

Indien de kans op (significant) negatieve effecten niet uit te sluiten is, zijn er mogelijk vergunningen nodig. In dat geval komt men in een vervolgtraject, waarbij verder onderzoek en overleg met het bevoegd gezag nodig is.

Altenburg & Wymenga bv presenteert in dit rapport de resultaten van een onafhankelijk ecologisch onderzoek. Het onderzoek spreekt zich niet uit over de wenselijkheid van het onderhavige plan of een bepaalde ontwikkeling. Landschappelijke, archeologische of cultuurhistorische waarden komen niet aan de orde. Aan deze ecologische beoordeling kunnen geen rechten worden ontleend.

2. NATUURBESCHERMINGSWET

Alle ruimtelijke ingrepen in Nederland dienen aan de ecologische wet- en regelgeving te worden getoetst. Een van die wetten is de Natuurbeschermingswet. Per 1 oktober 2005 is deze wet gewijzigd, waardoor de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn nu zijn opgenomen in de Nederlandse wetgeving. De Natuurbeschermingswet is in dit hoofdstuk kort samengevat. Voor een precieze weergave van juridisch relevante teksten raadplege men de oorspronkelijke uitgaven van de wetsteksten.

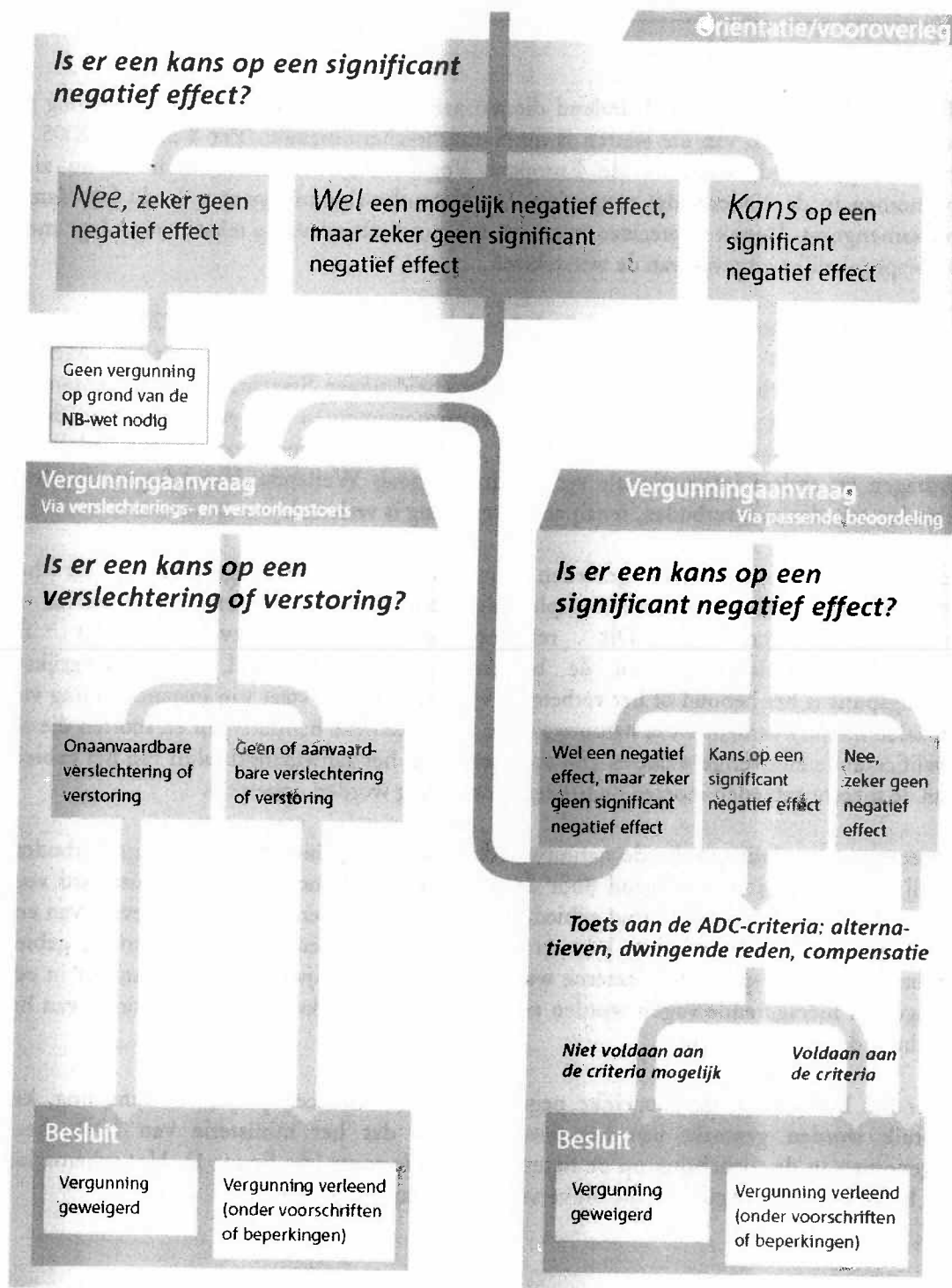
In de nieuwe Natuurbeschermingswet is de bescherming geregeld van Natura 2000-gebieden (dit zijn Vogel- en Habitatrichtlijngebieden) en Beschermde Natuurmonumenten. Met de vernieuwde Natuurbeschermingswet is het onderscheid tussen Staatsnatuurmonumenten (in eigendom van het rijk) en Beschermde Natuurmonumenten (in particulier eigendom) verdwenen. Daarnaast kan de Minister van LNV gebieden aanwijzen in het kader van verdragen en andere internationale verplichtingen, zoals Wetlands. Handelingen die deze gebieden schaden zijn verboden, tenzij een vergunning is verleend.

Van elk van bovenstaande gebieden zijn (concept) aanwijzingsbesluiten, die het referentiekader bieden voor het beheerplan, de beoordeling van projecten of activiteiten en de vergunningverlening. Dit referentiekader wordt gevormd door de instandhoudingdoelstellingen en de begrenzing van het gebied. Het belangrijkste uitgangspunt is het behoud of het verbeteren van een gunstige staat van instandhouding van bepaalde natuurwaarden. Deze natuurwaarden zijn specifieke habitattypen en soorten die als kwalificerende en overige waarden zijn opgenomen in het aanwijzingsbesluit van het gebied. Van de meeste gebieden moeten de beheerplannen nog worden opgesteld.

Projecten of handelingen die de natuurwaarden van deze gebieden schaden zijn verboden, tenzij een vergunning is verleend door de minister of provincie. Dat geldt uiteraard voor activiteiten binnen een beschermd gebied. Maar ook activiteiten die in de omgeving van een beschermd gebied plaatsvinden, kunnen een negatieve invloed op het beschermde gebied hebben. Er is dan sprake van 'externe werking'. Dit treedt bijvoorbeeld op wanneer in een plangebied foeragerende vogels worden verstoord, die tot de kwalificerende soorten van het beschermde gebied behoren.

Voor het beoordelen van mogelijke negatieve effecten van een project of handeling, kan gebruik worden gemaakt van het stroomschema dat het ministerie van LNV heeft opgenomen in de toelichting op de natuurbeschermingswet (zie figuur 1). Het schema laat een beoordelingsstrategie zien die uit verschillende stappen bestaat.

Project of handeling

Figuur 1.

Stroomschema ecologische beoordeling volgens de Natuurbeschermingswet (LNV oktober 2005).

De eerste stap in het schema is de oriëntatiefase, waarbij in overleg met het bevoegd gezag de vraag moet worden beantwoord of er een kans bestaat dat er significant negatieve effecten optreden bij de uitvoering van een project of handeling. Wanneer die kans afwezig is, hoeft er geen vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet te worden aangevraagd. Wanneer er wel kans op effecten is, dient een verslechterings- en verstoringstoets te worden uitgevoerd.

Verslechterings- en verstoringstoets

Bij mogelijk optredende effecten die niet significant negatief worden geacht, bestaat dit vervolgonderzoek uit een verslechterings- en verstoringstoets. De toets geeft een inschatting van mogelijk optredende effecten.. Wanneer uit deze toets blijkt dat er geen of aanvaardbare verslechtering of verstoring optreedt, kan een vergunning worden verleend (waaraan voorschriften of beperkingen kunnen zijn gebonden). Bij onaanvaardbare verslechtering of verstoring wordt een vergunning geweigerd.

Passende beoordeling

Wanneer er wel significant negatieve effecten kunnen optreden, bestaat het vervolgonderzoek uit een passende beoordeling. Hierin worden de effecten nader beschreven en beoordeeld in het licht van de natuurdoelstellingen van de beschermde gebieden. Als uit de passende beoordeling blijkt dat inderdaad sprake is van significant negatieve effecten, dan vindt een derde stap in de beoordelingsstrategie plaats. Dit is een toetsing aan de hand van 'ADC-criteria' (alternatieven, dwingende reden, compensatie) waarvan de uitkomst voor het ministerie van LNV bepalend is voor de vergunningverlening. LNV kan toestemming voor de gevraagde activiteit geven, wanneer:

- er geen alternatieven voor het betreffende project zijn,
- er een dwingende reden van groot openbaar belang met die activiteit is gemoeid en
- vóór de ingreep compensatie is gerealiseerd van natuurwaarden die door de voorgenomen activiteit worden aangetast.

Bij de passende beoordeling kan blijken dat er wel effecten optreden, maar dat deze niet een significant negatieve invloed hebben op de kwalificerende waarden van een natuurgebied. Er dient dan een verslechterings- en verstoringstoets te worden uitgevoerd (zie hierboven). Wanneer de passende beoordeling uitwijst dat er zeker geen negatieve effecten optreden, kan een vergunning worden verleend.

Let op:

Het in dit rapport beschreven onderzoek betreft de oriëntatie (de voortoets) waarin wordt nagegaan of de plannen mogelijk een significant negatief effect hebben op beschermde natuurwaarden.

Figuur 2.

Ligging van het plangebied en beschermde gebieden in de omgeving van Enkhuizen. In de zwarte cirkel liggen de bestaande recreatievoorzieningen. De rode cirkel geeft de ligging aan van de uitbreiding van het campingterrein. De ligging van de Natura 2000-gebieden is aangegeven met verschillende kleuren: lichtblauw is Vogelrichtlijn, groen is Vogelrichtlijn en Beschermd natuurmonument. Grijs is het Natura 2000-gebied Markermeer&IJmeer (bron: www.minlnv.nl).

3. VOORGENOMEN PLANNEN

3.1. HUIDIGE SITUATIE

Het huidige recreatiegebied Enkhuizerzand ligt ingeklemd tussen de noordrand van de bebouwde kom van Enkhuizen en de oevers van het IJsselmeer. De primaire waterkering en de Immerhornweg vormen de oostgrens. Het gebied is buitendijks gelegen en heeft een oppervlakte van 40 hectare. De ligging van het huidige recreatiegebied is met een zwarte cirkel in figuur 2 weergegeven. Binnen het huidige recreatiegebied liggen diverse recreatieobjecten, waaronder een camping, dagrecreatiepark, recreatiebad, 'Sprookjeswonderland', tennispark, ligweide en een midgetgolfbaan. Ter hoogte van het huidige recreatieterrein ligt aan de IJsselmeerkust een strand. Het betreft hier een ondiep gedeelte, waar men met kleine bootjes en kano's op gaat en waar ook wordt gesurft.

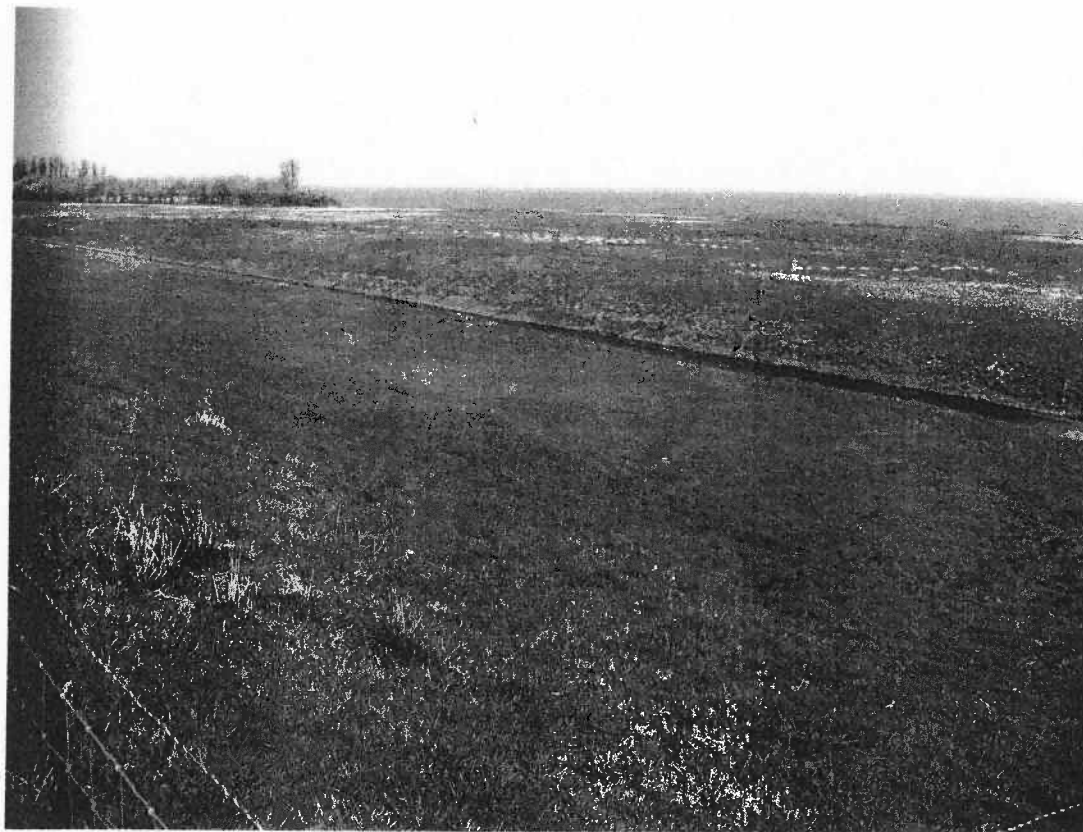
Ten noorden van het recreatiegebied en hieraan grenzend, ligt een moerassig onbebouwd terrein en cultuurgrasland. Hier is de nieuwe camping gepland (zie de paragraaf hieronder).

3.2. INRICHTINGSPLANNEN

Binnen het huidige recreatiegebied wordt door de gemeente Enkhuizen een aantal wijzigingen voorgesteld, waaronder een uitbreiding van het recreatiepark 'Sprookjeswonderland', de aanleg van nieuwe recreatiewoningen en een uitbreiding van de strandfunctie en ligweiden. Op de huidige camping met 200 vaste staanplaatsen (is nu nog seizoensgebonden) en een toeristisch kampeerdeel, komt een recreatiebungalowpark.

De huidige stacaravans met vaste staanplaatsen gaan volgens het plan naar een nieuwe noordelijke campinglocatie die jaarrond in gebruik zal zijn. De nieuwe camping zal worden gerealiseerd in het hierboven genoemde cultuurgrasland en moeras. De ligging van dit terrein is in figuur 2 aangegeven als een rode cirkel. In figuur 3 presenteren we een foto-impressie van de huidige situatie.

Het gehele nieuwe gebied zal door de uitbreiding van de verblijfsrecreatie en de 'upgrading' van het openbare dagrecreatieve deel en de uitbreiding van Sprookjeswonderland, het jaar rond naar schatting 350.000 meer bezoekers trekken. De verwachting is dat de aard van het recreatief gebruik van het aangrenzende IJsselmeer gelijk blijft, maar dat de intensiteit van het gebruik zal toenemen. Dit gebruik zal zich niet meer alleen tot de zomermaanden beperken.

Figuur 3.

Foto's van het plangebied waar de nieuwe camping is gepland. Het gebied bestaat uit cultuurgrasland (foto boven) en een moerasbosje (foto onder).

4. BESCHERMDE GEBIEDEN

4.1. INLEIDING

Bij een voortoets dient onderzocht te worden of de beoogde plannen een bedreiging vormen voor beschermde (natuur)gebieden in de regio. In eerste instantie moet daarom worden nagegaan of er beschermde gebieden in het plangebied of in de omgeving daarvan voorkomen. In dit hoofdstuk gaan we dit na, waarbij we ook aangegeven voor welke planten- en diersoorten deze gebieden worden beschermd. Zo mogelijk geven we daarbij ook informatie over de verspreiding van de beschermde soorten en de relatie die er bestaat tussen het beschermde gebied en het plangebied.

4.2. HET PLANGEBIED EN DE NATUURBESCHERMINGSWET

Het plangebied maakt geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Wel grenst het deels aan het Natura 2000-gebied IJsselmeer (zie figuur 2). Het IJsselmeer is aangewezen in het kader van zowel de Habitatrichtlijn als de Vogelrichtlijn. Een deel van het IJsselmeer is daarnaast aangewezen als Beschermd natuurmonument. Aanwijzing als beschermd gebied heeft plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van habitats en soorten (Habitatrichtlijn), vogels (Vogelrichtlijn) en/of andere bijzondere waarden (Beschermd natuurmonument).

Verder ligt het plangebied en de uitbreiding op enkele kilometers ten noorden van het Natura 2000-gebied Markermeer & IJmeer. Gezien de grote afstand, het tussenliggende landgebruik en de geringe omvang van de uitbreiding, zijn er als gevolg van het voornemen geen effecten te verwachten op dit Natura 2000-gebied. Daarom wordt hieronder aan dit beschermde gebied geen aandacht meer besteed.

In onderstaande paragraaf zal per type aanwijzing ingegaan worden op de bijzondere natuurwaarden waarvoor het IJsselmeer is aangewezen als Natura 2000-gebied.

4.3. NATURA 2000-HABITATRICHTLIJN

Kwalificerende waarden, doelstelling en verspreiding

Vanuit de Habitatrichtlijn betreft het de bescherming van de Rivierdonderpad, de Meervleermuis, de Noordse woelmuis, de Groenknolorchis en een drietal habitattypen (zie tabel 1). De instandhoudingsdoelen voor deze soorten/habitats gelden niet voor het gehele IJsselmeer maar slechts voor die delen die zijn aangewezen in het kader van de Habitatrichtlijn. Dit zijn enkele gebieden die langs de Friese IJsselmeerkust liggen.

Tabel 1.

Beschermde natuurwaarden en hun instandhoudingsdoelstellingen waarvoor het IJsselmeer binnen de Natuurbeschermingswet is aangewezen in het kader van de Habitatrictlijn.

Natuurwaarde		Doelstelling
<u>Habitats</u>		
H3140	Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Chara spp. Vegetaties	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H6430	Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland, en van de montane en alpiene zones	Behoud oppervlakte en kwaliteit
H7140	Overgangs- en trilvenen	Behoud oppervlakte en kwaliteit
<u>Soorten</u>		
H1163	Rivieronderpad	Behoud verspreiding, omvang en kwaliteit leefgebied
H1318	Meervleermuis	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied
H1340	Noordse woelmuis*	Uitbreiding omvang en behoud kwaliteit leefgebied
H1903	Groenknolorchis	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied

* is prioritaire soort, dwz dat deze soort een nog strengere bescherming geniet

Effecten op kwalificerende waarden

Het plangebied ligt op grote afstand tot het deel van het IJsselmeer dat als Habitatrictlijngebied is aangewezen. Herinrichting van het recreatiegebied Enkhuizerzand heeft voor de instandhoudingsdoelen van de kwalificerende waarden daarom geen negatieve gevolgen.

4.4. NATURA 2000-VOGELRICHTLIJN

Kwalificerende waarden, doelstelling en verspreiding

Vanuit de Vogelrichtlijn gaat het om de bescherming van broedvogels, overige vogels en, als complementair doel, de Meervleermuis. Het gebied waarvoor de instandhoudingsdoelen gelden betreft het gehele IJsselmeer inclusief een aantal buitendijkse gebieden (waaronder de Ven bij Enkhuizen; zie tabel 2).

Tabel 2.

Beschermde vogels en hun instandhoudingsdoelstellingen waarvoor het IJsselmeer binnen de Natuurbeschermingswet is aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn (bron: ontwerpbesluit IJsselmeer, Ministerie van LNV 2007).

Soort	Doelstelling
<u>Broedvogels</u>	
Aalscholver	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (8.000 paren)
Roerdomp	Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied (7 paren)
Bruine kiekendief	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (20 paren)
Porseleinhoen	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (15 paren)
Bontbekplevier	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (10 paren)
Kemphaan	Behoud omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied (20 paren)
Visdief	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (2.000 paren)
Snor	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (40 paren)
Rietzanger	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (990 paren)
<u>Niet-broedvogels</u>	
Fuut	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (1.300 vogels)
Aalscholver	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (8.100 vogels)

Soort	Doelstelling
Lepelaar	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (30 vogels)
Kleine zwaan	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (1.600 vogels)
Toendrarietgans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied
Kleine rietgans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (30 vogels)
Kolgans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (19.000 vogels)
Grauwe gans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (580 vogels)
Brandgans	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (26.200 vogels)
Bergeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (210 vogels)
Smient	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (10.300 vogels)
Krakeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (200 vogels)
Wintertaling	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (280 vogels)
Wilde eend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (3.800 vogels)
Pijlstaart	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (60 vogels)
Slobeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (60 vogels)
Tafeleend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (310 vogels)
Kuifeend	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (11.300 vogels)
Topper	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (15.800 vogels)
Brilduiker	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (310 vogels)
Nonnetje	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (180 vogels)
Grote zaagbek	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (1.300 vogels)
Meerkoet	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (3.600 vogels)
Kluut	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (20 vogels)
Goudplevier	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (9.700 vogels)
Kemphaan	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (17.300 vogels)
Grutto	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (2.200 vogels)
Wulp	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (3.500 vogels)
Dwergmeeuw	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (50 vogels)
Reuzenster	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (40 vogels)
Zwarte stern	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied (11.800 vogels)
<u>Complementaire doelen</u>	
Meervleermuis	Behoud omvang en kwaliteit leefgebied

Broedvogels

Het noordelijke deel van het plangebied, daar waar de uitbreiding is gepland, bestaat in de huidige situatie uit een onbebouwd moerassig natuurgebied en open cultuurgrasland. Het gebied valt buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied IJsselmeer, maar grenst hier wel direct aan (zie figuur 2). Uit recente inventarisatiegegevens van Oosterbaan (2003) komt naar voren dat in dit deel van het plangebied één broedvogelsoort voorkomt waarvoor het IJsselmeer instandhoudingsdoelen kent (zie tabel 2). Het gaat om de Rietzanger met een aantal van 7 broedparen. Met betrekking tot andere kwalificerende broedvogels is er geen ecologische relatie tussen het plangebied en het Natura 2000-gebied IJsselmeer.

De noordgrens van het plangebied ligt ca. 1 km ten zuiden van het natuurgebied de Ven dat binnen de begrenzing valt van het Natura 2000-gebied IJsselmeer. In het natuurgebied de Ven broeden een aantal vogelsoorten waarvoor instandhoudingsdoelen gelden. Er is echter geen ecologische relatie tussen deze soorten en het plangebied dat als recreatiegebied wordt ingericht.

Niet broedvogels

Bij niet-broedvogels gaat het om soorten die het IJsselmeer (overwegend) gebruiken om te slapen en te foerageren. Veel soorten gebruiken het IJsselmeer vooral in de winterperiode. Een aantal echter ook in de zomer. Voor vogels is enerzijds het open water van het IJsselmeer van belang (veilige rustplek), anderzijds de ondiepe oeverzones, alwaar een aantal vogelsoorten foerageert.

Hieronder zal per groep van kwalificerende vogelsoorten worden aangegeven of er een relatie is tussen het plangebied (en dan met name de onbebouwde uitbreiding) en het Vogelrichtlijngebied IJsselmeer.

Kolgans, Grauwe gans, Brandgans, Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kleine rietgans, Smient

Het betreft hier zogenaamde planteneters die rusten in het Natura 2000-gebied, en die foerageren op de binnendijkse en buitendijkse cultuurgraslanden. Hierbij wordt gefoerageerd op gras en/of oogstresten. Volgens Voslamber *et al.* (2004) is het noordelijk deel van het plangebied, daar waar de uitbreiding is gepland, niet van belang voor Kleine zwaan, Toendrarietgans, Kleine rietgans en Brandgans. Het deel van het plangebied dat in gebruik is als cultuurgrasland, worden volgens voornoemde auteurs wel gebruikt als foerageergebied door Grauwe gans en Kolgans. Het gaat hier dan om een gemiddeld gebruik van 10-100 vogeldagen per hectare.

Ook de Smient maakt gebruik van het cultuurgrasland, hoewel het hier gaat om een beperkt aantal vogeldagen (Voslamber *et al.* 2004). Een belangrijke hotspot voor deze soort is het natuurgebied De Ven dat een aantal kilometer ten noorden van het plangebied ligt. (Van Eerden *et al.* 2005).

Lepelaar

De Lepelaars die in het IJsselmeer en Markermeer in de maanden april-juni worden waargenomen, zijn voornamelijk lokale broedvogels uit de Oostvaardersplassen, Lepelaarplassen en de vooroevers bij Andijk. In juli en augustus worden de aantallen in het IJsselmeer hoger doordat de vogels zich vanuit andere broedpopulaties verzamelen op gemeenschappelijke locaties. De in het IJsselmeer, Markermeer en IJmeer waargenomen Lepelaars verspreiden zich voornamelijk in de omgeving van het noordelijk deel van de IJsselmeerkust. Daarnaast liggen er ook belangrijke verblijfplaatsen (zogenaamde 95% zones) op de vooroevers van het IJsselmeer ten noorden van Enkhuizen en bij Andijk. De geplande uitbreiding van het recreatiegebied Enkhuizerzand op de vooroevers van het IJsselmeer maakt hier onderdeel van uit (Van Eerden *et al.* 2005).

Fuut

De grootste ruiconcentraties van de Fuut in de nazomer bevinden zich langs de Friese IJsselmeerkust. Op het open water behoren de omgeving van de Houtribdijk (en dan vooral het Enkhuizerzand) en het centrale IJsselmeer tot de belangrijkste zones. De vijf belangrijkste hotspots zijn gelegen langs de zuidkust van Friesland en in de omgeving van Andijk. Ook het ten noorden van het plangebied gelegen natuurgebied 'De Ven' is een belangrijke hotspot (Van Eerden *et al.* 2005, RIZA 1999). De kustzone ter hoogte van het plangebied is mogelijk ook van belang als ruigebied voor de soort.

Aalscholver

Aalscholvers maken gebruik van het IJsselmeer en Markermeer om te foerageren. Hiervoor hebben ze een voorkeur voor matig diep tot diep water (4-6 meter diep). De hotspots waar de soort voorkomt liggen vooral op het open water. De belangrijkste zijn gelegen langs de zuidkust van Friesland. Ook het natuurgebied 'De Ven' ten noorden van het plangebied wordt beschouwd als belangrijk foerageergebied voor Aalscholvers (Van Eerden *et al.* 2005, RIZA 1999). In de directe omgeving van het plangebied kunnen relatief grote aantallen Aalscholvers foerageren. In het voorjaar van 2000 zijn bijvoorbeeld enkele honderden vogels waargenomen in het IJsselmeer, grenzend aan het plangebied. De ruimere omgeving is een foerageergebied van betekenis voor vogels die broeden in De Ven (3.600 - 4.500 paren in

2003-2005) of slapen bij Andijk, waar medio januari 2004 675 vogels zijn geteld (Brenninkmeijer, A. & J. Ouwehand 2007).

Nonnetje, Grote zaagbek, Zwarte stern

Het Nonnetje komt verspreid voor langs grote delen van de kust van het IJsselmeer. De soort foerageert grotendeels in het open water en de kust ter hoogte van het plangebied is niet van speciaal belang voor deze soort. Zwarte Stern: uit onderzoek naar slaappleatsen en slaaptrek van Zwarte Sterns in het IJsselmeer bleek in 2000 dat bij het naviduct van Enkhuizen grote aantallen Zwarte Sterns slapen. In augustus 2000 werden hier maximaal 15.000 Zwarte Sterns geteld. Een deel van deze vogels kan foerageren in de directe omgeving van het plangebied in het IJsselmeer op Spiering (J. van der Winden & H.P.M. Schobben 2001).

De belangrijkste zones van de Grote zaagbek verspreiden zich zowel langs de kusten als het open water. De hotspots voor deze soort liggen voornamelijk op het open water van het noordelijk deel van het IJsselmeer.

Het IJsselmeer is één van de belangrijkste nazomerverblijfplaatsen van de Zwarte Stern in Europa (Schouten 1982, 1985, Karman *et al.* 1995, Van der Winden & Schobben 2001, Van der Winden 2002). Tijdens de rui- en trekperiode in het najaar vetten hier grote aantallen op. De sterns foerageren dan vooral op Spiering in het IJsselmeer. Ze slapen op enkele slaappleatsen in de directe omgeving van het IJsselmeer (figuur 5). Tot voor kort was de Balgzand de belangrijkste slaappleat, maar de aantallen zijn hier de afgelopen jaren fors afgenomen (Bijlsma *et al.* 2001). In 2000 ontstond bij het naviduct van Enkhuizen een nieuwe grote slaappleat (Van der Winden & Schobben 2001). Vanaf 2003 is door de komst van De Kreupel voor de Zwarte Stern een belangrijke behoefte vervuld van een geschikte slaappleat dicht bij de foerageergebieden in het IJsselmeer. Samen met de Balgzand vormt De Kreupel momenteel de belangrijkste slaappleat in de regio (Van der Winden & Kelder 2005).

Tafeleend, Kuifeend, Topper, Brilduiker, Meerkoet

Bodemfauna-etende watervogels vormen in het IJsselmeergebied een belangrijke watervogelgroep in de wintermaanden (Brilduiker tot in april). Het voorkomen van driehoeksmosselbanken is hierbij cruciaal. Het kustgebied waar het plangebied deel van uitmaakt, is onderdeel van de gebieden in het IJsselmeer waar 90-95% van de dieren zich ophouden (Van Eerden *et al.* 2005, RIZA 1999).

Krakeend

Krakeenden zijn vooral in de maanden augustus en september in het IJsselmeer aanwezig. De soort verspreid zich vooral in de omgeving van waterplantenvelden en langs met wieren begroeide dijken. Volgens Van Eerden *et al.* (2005) en RIZA (1999) behoort het deel van de kust waar het plangebied ligt tot de zone waar 90 % van de dieren zich ophouden.

Wintertaling, Slobeend, Pijlstaart, Wilde eend en Bergeend

De Wintertaling en Slobeend komen in het IJsselmeergebied voor in ondiep water. Hier foerageren de dieren op zaden of dierlijk en plantaardig plankton. De Wintertaling is vaak te vinden in iets ondieper water. Het is niet duidelijk of het deel van de kust waar het plangebied in ligt van belang is voor voornoemde soorten. De Wilde eend is een generalist en foerageert zowel binnen het Natura 2000-gebied als daarbuiten. Het is goed mogelijk dat het plangebied bezocht wordt door de soort. Om hoeveel dieren het hier gaat is niet bekend. Ook de verspreiding van de Bergeend in de omgeving van het plangebied is onbekend.

Kluut, Goudplevier, Kempphaan, Grutto, Wulp

Voor genoemde soorten zijn voor het grootste deel gebonden aan het vaste land dat onderdeel is van het Natura 2000-gebied IJsselmeer. Het gaat dan om vochtige gebieden zoals zoetwaterslikken, vochtige graslanden en buitendijkse graslanden. Hoewel het plangebied wellicht af en toe door bovengenoemde soorten kunnen worden bezocht, speelt het gebied geen rol bij de instandhouding van de soorten.

Reuzenstern

De Reuzenstern maakt tijdens de trek gebruik van enkele open zandige gebieden in het IJsselmeergebied. De hotspots zijn gelegen langs de Friese kust in de omgeving van de Steile Bank. Het plangebied is niet van belang voor de soort.

Dwergmeeuw

De dwergmeeuw komt in het IJsselmeer voor als trekker in het voor- en najaar, waar ze foerageren op insecten. De soort komt in principe overal binnen het IJsselmeer voor. Wellicht dat de soort ook regelmatig voorkomt op het open water langs de kust waar het plangebied ligt.

Complementaire doelen

Hoewel geen vogel, is de Meervleermuis als een complementair doel vanuit de Vogelrichtlijn aangewezen als beschermd op het gehele IJsselmeer. Het IJsselmeer wordt door deze soort alleen gebruikt om te foerageren. De verblijfplaatsen liggen buiten het Natura 2000-gebied. Van de Meervleermuis is onvoldoende bekend hoe de soort het landschap gebruikt en waar zich verblijfplaatsen en trekroutes bevinden. Van Enkhuizen zijn geen waarnemingen bekend. Gezien het landschap zouden de waterinlaat die de noordgrens van het plangebied vormt en de binnendijks gelegen vaart die daarop is aangesloten, onderdeel kunnen zijn van een vliegroute van de Meervleermuis uit het achterland (verblijfplaats) naar het IJsselmeer (foerageergebied).

5. EFFECTEN & BEOORDELING

5.1. INLEIDING

Naar aanleiding van het voorkomen van de in hoofdstuk 4 beschreven kwalificerende natuurwaarden en de in hoofdstuk 3 beschreven plannen, zijn in dit hoofdstuk de te verwachten effecten op de ecologische kwaliteiten in beeld gebracht en beoordeeld. In zijn algemeenheid geldt dat sprake is van directe en indirecte effecten. Directe effecten zijn effecten waarmee planten en dieren rechtstreeks te maken krijgen als gevolg van de realisering van het voornemen, zoals verlies van habitat. Met indirecte effecten worden verstoring, beïnvloeding van de waterkwaliteit en dergelijke bedoeld. Deze zaken kunnen verder reiken dan de grenzen van het plangebied. We maken hier naar analogie van de handreiking van LNV voor Werken aan Natura 2000 (LNV 2004) onderscheid in drie soorten effecten, te weten habitatverlies (paragraaf 5.2), kwalitatieve effecten (in dit geval verstoring; paragraaf 5.3) en achteruitgang in ruimtelijke samenhang (versnipperingseffecten op Natura 2000-gebieden; paragraaf 5.4). In paragraaf 5.5 zijn de ecologische effecten die in en buiten het plangebied kunnen optreden, beoordeeld in het licht van de Natuurbeschermingswet.

5.2. HABITATVERLIES

Door de uitbreiding van het huidige recreatieterrein richting het noorden (verplaatsing camping) zal een deel van het huidige cultuurgrasland buitendijks verloren gaan voor Grauwe gans, Kolgans en Smient die in het plangebied foerageren. Voornoemde soorten zijn kwalificerend voor het aangrenzende Natura 2000-gebied IJsselmeer. Door het verlies van foerageergebied, is er in de zin van de wet in ieder geval sprake van een kans op een negatief effect en/of verstoring (zie figuur 1 in hoofdstuk 2). Nader onderzoek zal moeten uitwijzen of dit negatieve effect significant is of niet.

Door het voornemen zal het plangebied ongeschikt worden voor de Rietzanger, een soort die kwalificerend is voor het aangrenzende Natura 2000-gebied IJsselmeer. De verwachting is dat verlies van een beperkt aantal broedparen buiten het Natura 2000-gebied niet zal leiden tot een negatief effect op het instandhoudingsdoel van de soort binnen het Natura2000-gebied IJsselmeer. Het plangebied waar de uitbreiding is gepland heeft verder geen ecologische relatie met andere broedvogels waarvoor het IJsselmeer is aangewezen als Natura 2000-gebied. Wat betreft habitatverlies zijn er daarom verder geen effecten te verwachten op kwalificerende broedvogels.

5.3. KWALITATIEVE EFFECTEN

Lichtverstoring

Gezien het landschap kan de waterinlaat die de noordgrens van het plangebied vormt en de binnendijks gelegen vaart die daarop is aangesloten, onderdeel zijn van een vliegroute van de Meervleermuis. Deze soort is als complementair doel aangewezen als kwalificerend voor het aangrenzende Natura 2000-gebied IJsselmeer. Deze vleermuissoort is gevoelig voor kunstlicht. Indien bij de inrichting van het plangebied verlichting wordt gebruikt die

uitstraalt op de waterloop, dan bestaat er een grote kans wordt deze ongeschikt als trekroute en foeragegebied voor mogelijk voorkomende meervleermuizen.

Menselijke verstoring

Uit verspreidingsgegevens van watervogels blijkt dat voor een aantal soorten de oeverzone en het open water bij Enkhuizen van belang is. Het gaat hier om de kwalificerende soorten Fuut, mogelijk Lepelaar en verschillende bodemfauna-etende watervogels, zoals Kuifeend, Brilduiker, Meerkoet, Tafeleend en 's zomers plankton-etende soorten als Wintertaling en Slobeend.

Ter hoogte van het huidige recreatiegebied ligt de grens van het Natura 2000-gebied enkele honderden meters uit de oever. Verhoging van de menselijke activiteit op deze oever zal hier waarschijnlijk geen negatief effect hebben. Ter hoogte van de uitbreiding grenst het gebied direct aan het Natura 2000-gebied. Inrichting van dit gebied met kampeerplaatsen en de menselijke activiteit die er vervolgens jaarrond zal zijn, kan er toe leiden dat een deel van de oeverzone van het IJsselmeer hier ongeschikt wordt voor watervogels. Met als gevolg een kans op negatief effect op één of meerdere instandhoudingsdoelen van bovengenoemde soorten. Omdat vooralsnog niet duidelijk is hoeveel watervogels verblijven langs de oevers ter hoogte van de uitbreiding, is vooralsnog geen inschatting te maken of hier sprake is van een negatief effect of een significant negatief effect.

Een toename van menselijke activiteit in het gebied in aantallen mensen over een langere periode (seizoensverlenging) kan er toe leiden dat er in de winterperiode meer activiteit is op het water (bootjes, surfers) dan voorheen. Dit kan een versturende werking hebben op watervogels die vooral in de winterperiode langs de dijk ter hoogte van de uitbreiding aanwezig zijn. Om hier uitspraken over kunnen te doen dient men te beschikken over gegevens over de huidige recreatiedruk en de toekomstige als gevolg van de plannen. Deze gegevens moeten vervolgens worden bekeken in het licht van het aantal vogels dat zich in de directe en wijde omgeving van het plangebied ophoudt.

5.4. RUIMTELIJKE SAMENHANG

De plannen zullen niet leiden tot versnippering van het Natura 2000-gebied IJsselmeer of andere nabijgelegen natuurgebieden. Effecten op de ruimtelijke samenhang van kwetsbare gebieden zijn daarom niet relevant.

5.5. BEOORDELING IN HET LICHT VAN DE NATUURBESCHERMINGSWET

Bij de uitvoering van het voornemen is de Natuurbeschermingswet van belang, die uitgebreid is besproken in hoofdstuk 2. De ecologische gevolgen worden hieronder in relatie gebracht met deze wetgeving. Hierbij is aangegeven of het voornemen in strijd is met de Natuurbeschermingswet en welke onzekerheden en aanvullende onderzoeken er nog nodig zijn.

Natura 2000-Habitatrichtlijn

Het plangebied ligt op grote afstand tot het deel van het IJsselmeer dat als habitatrichtlijngebied is aangewezen. Herinrichting van het recreatiegebied Enkhuizerzand heeft geen effecten op de instandhoudingsdoelen van kwalificerende waarden. Met betrekking tot Natura 2000 dat onderdeel is van het habitatrichtlijngebied zijn er geen knelpunten met de Natuurbeschermingswet.

Natura 2000-Vogelrichtlijn

Broedvogels

Er zijn geen effecten te verwachten op de instandhoudingsdoelen van de broedvogelsoorten waarvoor het IJsselmeer is aangewezen als Natura 2000-gebied. Wat betreft broedvogels zijn er daarom geen knelpunten met de Natuurbeschermingswet.

Niet-broedvogels (herbivore watervogels)

Door de inrichtingsmaatregelen verdwijnt er foerageergebied voor ganzen en smienten. Hiermee is er in de zin van de Natuurbeschermingswet een kans op een verslechtering en/of verstoring en/of een kans op een significant negatief effect. Dit is echter ter beoordeling van de Provincie Noord-Holland, die voor het Natura 2000-gebied bevoegd gezag is. Alvorens het voornemen kan worden gerealiseerd, moet de initiatiefnemer daarom eerst in vooroverleg met de Provincie. Gezien de situatie zal deze mogelijk een aanvullend onderzoek eisen, waarbij de initiatiefnemer zal moeten nagegaan wat de effecten zijn van het verlies van foerageergebied op de duurzame instandhouding van ganzen in het Natura 2000-gebied IJsselmeer.

Niet-broedvogels (benthivore en visetende watervogels)

Door het voornemen bestaat er een kans dat benthivore en visetende watervogels die voorkomen langs de kust van het IJsselmeer worden verstoord door het voornemen. Hiermee is er in de zin van de Natuurbeschermingswet een kans op een verslechtering en/of verstoring en/of een kans op een significant negatief effect. Dit is echter ter beoordeling van de Provincie Noord-Holland, die voor het Natura 2000-gebied bevoegd gezag is. Alvorens het voornemen kan worden gerealiseerd, moet de initiatiefnemer daarom eerst in vooroverleg met de Provincie. Deze zal mogelijk een aanvullend onderzoek eisen waarin de volgende zaken nog onderzocht moeten worden:

- het aantal kwalificerende watervogels dat zich geregeld in de omgeving van het plangebied langs de IJsselmeerkust ophoudt.
- de omvang van de verstoringcontour die door het voornemen wordt gegenereerd.
- op basis van bovenstaande gegevens, het maken van een inschatting of het voornemen zal leiden tot een aantasting van de instandhoudingsdoelen van de kwalificerende vogelsoorten.

Meervleermuis

De waterinlaat aan de noordrand van het plangebied wordt mogelijk gebruikt door de lichtgevoelige Meervleermuis die kwalificerend is voor het Natura 2000-gebied IJsselmeer. Indien bij de inrichting van de noordrand van het plangebied geen rekening wordt gehouden met het mogelijk voorkomen van deze soort, dan kan deze door het voornemen worden benadeeld. De verbodsbepalingen van de Natuurbeschermingswet worden dan overtreden. In dat geval is een aanvullend vleermuisonderzoek nodig om een uitspraak te kunnen doen over de noodzaak om de noordrand van het plangebied met vleermuisvriendelijke verlichting in te richten. Indien het inrichtingsplan ten aanzien van het gebruik van kunstlicht op voorhand rekening houdt met vleermuizen, is een dergelijk onderzoek niet noodzakelijk omdat de dieren dan niet door het voornemen worden benadeeld. Bij het vleermuisvriendelijk inrichten van het plangebied moet worden voorkomen dat er lichtbronnen uitstralen naar het wateroppervlak van de waterinlaat.

6. CONCLUSIES

Dit hoofdstuk vat de conclusies uit de hoofdstukken 4 en 5 samen. Er is aangegeven of de plannen op bezwaren stuiten vanuit de Natuurbeschermingswet of ongewijzigd doorgang kunnen vinden. Ook is vermeld of nader onderzoek is vereist. Indien er bezwaren zijn, is aangegeven welke vervolgstappen nodig zijn.

Beoordeling in het licht van de Natuurbeschermingswet

Broedvogels

Met betrekking tot kwalificerende broedvogels die voorkomen in het aangrenzende Natura 2000-gebied IJsselmeer zijn er geen knelpunten met de Natuurbeschermingswet omdat door het voornemen de instandhoudingsdoelen van de soorten niet in gevaar komt.

Niet-broedvogels

Door de inrichtingsmaatregelen verdwijnt foerageergebied voor ganzen. Ook is er een kans op toenemende verstoring van kwalificerende eenden en futen, die het aangrenzende Natura 2000-gebied IJsselmeer gebruiken als rui-, foerageer- of pleisterplaats. Hiermee is er in de zin van de Natuurbeschermingswet een kans op een verslechtering en/of een kans op een (significant) negatief effect en dus lijkt een vergunning noodzakelijk. Dit is ter beoordeling van de provincie Noord-Holland, die bevoegd gezag is voor het Natura 2000-gebied IJsselmeer. Alvorens het voornemen kan worden gerealiseerd, moet de initiatiefnemer daarom eerst in vooroverleg met de Provincie. Gezien de situatie zal deze waarschijnlijk een aanvullend onderzoek eisen, waarbij de initiatiefnemer zal moeten nagaan in hoeverre het verlies aan foerageergebied voor ganzen en smienten en verstoring van eenden en futen in het algemeen, ten koste gaat van de duurzame instandhouding van deze kwalificerende soorten in het Natura 2000-gebied IJsselmeer.

Meervleermuis

Indien het plangebied en dan vooral de noordrand van het plangebied vleermuisvriendelijk wordt ingericht, zijn er geen effecten te verwachten op mogelijk voorkomende kwalificerende meervleermuizen. In dat geval is er ook geen knelpunt met de Natuurbeschermingswet. Indien het voornemen bij voorbaat niet uitgaat van een vleermuisvriendelijke inrichting moet aanvullend onderzoek uitwijzen of het gebied door meervleermuizen wordt gebruikt.

LITERATUUR

- Brenninkmeijer, A. & J. Ouwehand 2007. Verspreiding en dieet van Aalscholvers rond het IJsselmeer. In prep.
- Bijlsma, R.G., F. Hustings & C.J. Camphuysen 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij, Haarlem / Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging KNNV, Utrecht.
- Eerden, M.R. van, Rijn, S.H.M., van, Roos, M. 2005. Ecologie en ruimte: gebruik door vogels en mensen in de SBZ's IJmeer, Markermeer en IJsselmeer. RIZA rapport 2005.014.
- Oosterbaan, B.W.J. Beschermde soorten buitengebied Enkhuizen. G&G-rapport 2003-15.
- RIZA 1999. Het voedselweb van IJsselmeer en Markermeer. RIZA rapport 99.008. ISBN 903695228X. Lelystad, maart 1999.
- Schouten, C. 1982. Het IJsselmeer als ruiplaats voor de Zwarte Stern *Chlidonias niger*; een onderzoek naar de conditie, rui en doortrek van de Zwarte Stern in het IJsselmeergebied. RIJP-rapport 1983-33 abw, Lelystad.
- Schouten, C. 1985. Vijf jaar tellingen van de Zwarte Stern *Chlidonias niger* in het IJsselmeergebied. Limosa 58: 124.
- Voslamber, B., E. van Winden, & K. Koffijberg 2004. Atlas van ganzen, zwanen en Smienten in Nederland. SOVON-onderzoeksrapport 2004/08. SOVON Vogelonderzoek, Beek-Ubbergen.
- Winden, J. van der & H. Schobben 2001. Zwarte Stern *Chlidonias niger* profiteert van nieuwe slaappleaats in het IJsselmeergebied. Limosa 74: 87-94.
- Winden J. van der & H.P.M. Schobben 2001. Zwarte Stern *Chlidonias niger* profiteert van nieuwe slaappleaats in het IJsselmeergebied. Limosa 74:87-94.
- Winden, J. van der 2002. The odysseys of the Black Tern *Chlidonias niger*: migration ecology in Europe and Africa. Ardea 90: 421-435.
- Winden, J. van der & L. Kelder 2005. Zwarte Stern onderzoek De Kreupel 2005. Verslag tellingen en ringonderzoek. Intern rapport Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Ministerie van LNV 2004. Werken aan Natura 2000. Handreiking voor de bescherming van de Vogel- en Habitatrichtlijngebieden. Concept Ministerie van LNV, Den Haag.
- Ministerie van LNV 2005. Handreiking Natuurbeschermingswet.

Geraadpleegde internetsites

www.minlnv.nl

